

محرك های مهاجرت

(عوامل جذب افراد از جانب کشورهای دیگر)

مهاجرت پدیده ای است که منحصر به یک دوره یا ملت خاص نمی شود. تقریباً تمامی کشورها به نوعی با این پدیده درگیر هستند. این پدیده از زوایای متفاوتی در کشورها مورد توجه قرار گرفته است. هر کشور با توجه به منافع سیاسی، امنیتی، اقتصادی و ... که دارد، پدیده مهاجرت را مورد بررسی و توجه قرار می دهد.

اما نکته ای که پدیده مهاجرت را برای ما مهم و متمایز ساخته، این است که این پدیده برای افغانستان دارای تبعات بسیار گسترده ای می باشد. امروز بخشی از مشکلات امنیتی افغانستان به مهاجرت گره خورده است. مهاجرت افغان ها در سال 2015 و 2016 از دیدگاه اقتصادی با خروج تقریباً 300000 نفر از کشور باعث فرار سرمایه بسیار زیادی از کشور شده است. بسیاری از کارشناسان اقتصادی بر این باورند که هر نفر بشکل اوسط 10000 دالر برای مهاجرت به کشورهای اروپایی هزینه کرده است که بر این اساس سرمایه ای در حدود 3 میلیارد دالر از افغانستان خارج شده است. اکثر افرادی که از افغانستان اقدام به مهاجرت کرده اند، جوانان بوده و از تحصیلات نسبتاً بالایی برخوردار بوده و نیروی اصلی برای بازسازی کشور به حساب می آیند. این ها نکات بسیار مهمی هستند که قابل تأمل بوده و توجه جدی را می طلبد.

همان گونه که در فوق اشاره شد مهاجرت همواره تبعات و آثاری را برای ما داشته ولی سوال اصلی این است که کدام عامل یا عوامل باعث افزایش شدید مهاجرت افغان ها و تبدیل آن به بحران شده است؟ در پاسخ می توان به عوامل متعدد و متفاوتی اشاره نمود. افزایش ناامنی و گسترش دامنه جنگ به مناطق نسبتاً امن کشور، افزایش بیکاری در بین جوانان، افزایش فقر و تندگستی در بین خانواده های افغان، افزایش تعداد جوانان فارغ التحصیل از مراکز تحصیلات عالی که نتوانسته اند کار یا شغلی را برای خود بیابند و افزایش توقعات جوانان بخصوص در بحث ازدواج و ... همه از عواملی اند که پدیده مهاجرت را از حالت عادی خارج ساخته و آن را به بحران مبدل کرده است. در کنار آنچه به عنوان عوامل مهاجرت از آن یاد شد باید گفت؛ بر اساس کنوانسیون ها، معاهدات بین المللی حقوق بشری و قوانین داخلی؛ مهاجرت یک حق بشری و قانونی است که همه انسان ها می توانند بدون در نظر داشت ملیت و جغرافیای زندگی خود از آن بهره مند شوند. "آزادی رفت و آمد یکی از اهم حقوق فردی و آزادی های عمومی

به شمار می‌آید. این نکته را می‌توان از بررسی اعلامیه‌های حقوقی مانند اعلامیه حقوق بشر آمریکا، اعلامیه حقوق شهروندی فرانسه و اعلامیه جهانی حقوق بشر و... دریافت.^۱ بر اساس این اسناد هر فرد می‌تواند آزادانه به هر نقطه‌ای که بخواهند سفر نمایند. "آزادی رفت و آمد به این مفهوم است که افراد در خروج از کشور خود به هر نقطه‌ای آزادند و هر گاه بخواهند می‌توانند به کشور خود مراجعت نمایند و اینکه هر گاه بخواهند، بتوانند در داخل کشور رفت و آمد کنند. در این مسیر هیچ مانعی نباید محل به ارادهٔ شخص باشد."^۲

اما در این مقاله عامل دیگری مورد بحث و بررسی قرار گرفته است که از آن تحت عنوان "جاذبه‌های کشورهای مهاجر پذیر" یاد می‌گردد. این عامل یکی از محرک‌های اصلی در همه ادوار برای مهاجرت افغان‌ها به کشورهای دیگر مطرح بوده است. در این مقاله مختصر تلاش شده است تا عامل یا محرک کشورهای مهاجر پذیر بر اتخاذ تصمیم به مهاجرت افغان‌ها را مورد نقد و بررسی قرار داده و در خاتمه پیشنهادات و راه کارها ارائه گردد.

1) فرصت‌های کاری مناسب: برخی اوقات به نظر می‌رسد که ما فرصت‌های خوبی را در خارج بدست

خواهیم آورد و می‌توانیم صاحب کار و شغل خوبی شده و درآمد خوبی داشته باشیم و با استفاده از این فرصت‌ها خانواده خود را حمایت نماییم. در سال‌های اخیر هر ساله تعداد زیادی از جوانان ما از دانشگاه‌ها و مراکز علمی فارغ شده‌اند ولی نتوانسته‌اند کار یا شغل مناسبی را برای خود بیابند. لذا بدنبال فرصت‌های کاری یا شغلی در کشورهای دیگر می‌گردند. در مصاحبه‌ای که با یک عودت‌کننده صورت گرفت، وی دلیل مهاجرت خود به یکی از کشورهای اروپایی را اینگونه بیان نمود؛ "فکر کردم که باسواد هستم و در سوئیدن کار بهتری با پول بیشتری داشته باشم و بتوانم از نیروی که داشتم بهتر استفاده کنم، به همین خاطر افغانستان را ترک کردم."^۳ هر چند در جوامع مرفه نیز بیکاری وجود دارد. ولی آمارها نشان می‌دهد اکثر کسانی که بمنظور کار به کشورهای پیشرفته تر مهاجرت کرده‌اند از چانس خوبی برای یافتن کار برخوردار شده‌اند، هر چند نوع شغل یا کار مطابق میل یا رشته تحصیلی شان نبوده است.

1. سید ابوالفضل قاضی، بایسته‌های حقوق اساسی، تهران، نشر میزان، چاپ بیست و هفتم، شهریور 1385، ص 144

2. منوچهر طباطبایی مؤتمنی، آزادی‌های عمومی و حقوق بشر، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، شهریور 1370، ص 29.

3. مجله عودت، شماره دوم، خزان 1395، ص 24-25.

(2) **فرصت های تحصیلی:** سالانه تعدادی از جوانان افغان که توانایی تأمین هزینه های تحصیل در خارج از کشور را دارند، متمایل به ادامه تحصیل در کشورهایی مانند: هندوستان، استرالیا، امریکا و... که از کیفیت خوبی برخوردارند، هستند. به نظر می رسد دلیل این امر، اولاً: سطح پایین کیفیت تحصیلات عالی در دانشگاه های دولتی و خصوصی افغانستان است. ثانیاً: اکثر مراکز علمی بخصوص دانشگاه های دولتی روی ارتقای سطح کیفی رشته های علمی کار اندکی را انجام داده اند. ثالثاً: رشته هایی که فعلاً در دانشگاه ها و مراکز علمی تدریس می گردد، مطابقت چندانی با بازار کار و نیازمندیهای افغانستان ندارد. رابعاً: اکثر اساتید دانشگاه ها و مراکز علمی در افغانستان از سطح تحصیلات نسبتاً پایینی برخوردارند. هرچند در سال های اخیر تلاش هایی روی کیفیت تحصیلات عالی در افغانستان صورت گرفته است.

(3) **فراهم شدن زمینه ادامه تحصیل:** بسیاری از جوانانی که به کشورهای دیگر مهاجرت نموده و پناهندگی شان پذیرفته شده است، از سطح تحصیلات پایینی برخوردار بوده اند. سیستم تعلیمی و تحصیلی اکثر کشورهای مهاجر پذیر به صورتی است که زمینه ادامه تحصیل را برای مهاجرین نیز آماده می سازد. این موضوع برای جوانان دلچسب و فریبنده است.

(4) **انتشار تصاویر جذاب از وضعیت مهاجرین در صفحات مجازی:** تقریباً رویای تمامی افغان ها بخاطر سرگذشت تلخی که داشته اند، مشابه هم است. آنها زمانی که تصاویر و عکس های مهاجرین را در صفحات مجازی مانند فیس بوک و ... می بینند که از یک زندگی پرهیجان و لذت بخش برخوردارند، هیجان زده می شوند. تعدادی از جوانان مهاجر به نقاط سرسبز و مناطق تفریحی رفته، تصاویر یا کلیپ های جذابی را می گیرند و آن را در صفحات مجازی نشر می نمایند. این امر باعث شده است که بسیاری از مردم بدون آنکه معلومات دقیقی از وضعیت مهاجرین در کشورهای میزبان داشته باشند، اقدام به مهاجرت نمایند. بی خبر از اینکه آنها با مشکلات زیادی مانند نژاد پرستی، مشکلات فرهنگی و اعتقادی و عدم آشنایی با قوانین کشورهای میزبان مواجه خواهند شد.

(5) **ظاهر حقوق بشری جذاب کشورهای مهاجر پذیر:** افغان ها زمانی که به کشورهای خارجی می روند تظاهر می کنند که آن کشور از یک جامعه بسیار باز و آزاد برخوردار است. آنها به حقوق همدیگر و دیگران بسیار احترام می گذارند، مردمی بسیار با گذشت و بردبار هستند. در حالیکه اکثریت این حرف ها

شایعه و مبالغه است. اگر کمی با دقت به رویکردها و رویه های حقوق بشری بسیاری کشورهای اروپایی و امریکایی بنگریم، متوجه خواهیم شد که هرچند این کشورها در بخش رعایت حقوق بشر پیشرفت هایی داشته اند اما اقدامات آنها در مقابل مهاجرین بخصوص مسلمانان، نشان می دهد که بسیاری از ادعاهای آنان مبالغه و دروغ است.

(6) **معاش یا دستمزد بالا در مقابل کار:** یکی دیگر از دلایلی که مردم را به سمت کشورهای خارجی می کشاند، مزد و معاش بالاتر است. این یک واقعیت است که در کشورهای دیگر بخصوص کشورهای اروپایی مردم می توانند پول زیادی بدست بیاورند. اما آنها این نکته را مد نظر نمی گیرند که این معاش یا دستمزد بالا در مقابل کار بیشتر است. درحالیکه اگر این میزان ساعات کاری را در داخل کشور داشته باشند، مسلماً می توانند از دست مزد بالاتری برخوردار گردند. آنها همچنان درباره قیمت های بالای اجناس و خدمات در کشورهای دیگر معلومات کافی ندارند و نمی دانند که مردم برای این که بتوانند سطح زندگی خود را با کشورهای اروپایی یا امریکایی عیار نمایند، با چه زحمات و مشکلاتی مواجه می شوند.

(7) **ارائه معلومات اشتباه توسط مهاجرین برای اقارب شان در داخل:** دلیل دیگری که مردم را برای رفتن به خارج علاقه مند می سازد این است که از اقارب و خویشاوندان خود معلومات اشتباهی را درباره خانه خوب، زندگی خوب، درآمد بالا، موجودیت مکاتب خوب برای اطفال شان، دریافت می نمایند. آنها تا حدی درست گفته اند ولی در اکثر موارد آنها به این دلیل معلومات اشتباه را برای خویشاوندان و اقارب خود می دهند که شرم دارند بگویند وضعیت زندگی شان خراب است و یا اینکه در صورت بیان حقیقت، خانواده یا اقارب آنها ناراحت می شوند. تعداد زیادی از این مهاجرین در گذشته از زندگی، شغل و جایگاه اجتماعی مناسبی در افغانستان برخوردار بوده اند. در این قضیه کشورهای مقصد نیز مقصراند. به این دلیل که برنامه های آگاهی دهی آنان نیز تعادل نداشته و فقط روی نقاط منفی مهاجرت بحث می کنند. ولی مردم بخصوص جوانان بیشتر بر نکات مثبت مهاجرت فکر می کنند و از نکات منفی آن چشم پوشی می کنند. با توجه به مواردی که گفته شد تعجب آور به نظر نمی رسد که جوانان به معلومات ارائه شده از

جانب اقارب خود اعتماد کنند. جمله معروفی در این زمینه میان افغان ها وجود دارد که می گویند "دنيا به امید خورده شده است" یا "انسانها به امید زنده اند".

نتیجه گیری و پیشنهادات:

با توجه به آن چه گفته شد، به نظر می رسد که انعکاس جاذبه های کشورهای مهاجر پذیر دلیل عمده ای برای جذب و اشتیاق اتباع افغانستان به مهاجرت شده است. نقش رسانه های همگانی در ایجاد این شور و شوق به مهاجرت بسیار اساسی و جدی بوده است. رسانه ها می توانند با تهیه و نشر برنامه های خاص از وضعیت مهاجرین در کشورهای مختلف و انعکاس واقعیت های زندگی آنان از مهاجرت تعداد زیادی از افغان ها جلوگیری نمایند.

کمیبود امکانات در اجرای برنامه های آگاهی دهی از جانب دولت نیز بر این مشکل افزوده است. از جانب دیگر نهادهای جامعه مدنی هم سهم اندکی در آگاهی دهی به جوانان از پیامدهای منفی مهاجرت های غیرقانونی داشته است. لذا بسیار مهم است تا اقدامات جدی در مهار این پدیده روی دست گرفته شود. اخیراً پالیسی از جانب حکومت در زمینه مدیریت روند عودت و بیجاشدگی تهیه و تدوین گردیده است و ادارات مختلفی در اجرای آن نقش دارند. اجرای درست و بموقع این پالیسی می تواند باعث تشویق مهاجرین برای بازگشت به کشور و ایجاد نوعی اطمینان خاطر برای سایر شهروندان باشد.

برنامه میثاق شهروندی نیز که از برنامه های اصلی حکومت برای ارائه خدمات به عموم شهروندان است می تواند در افزایش اعتماد مردم نسبت به آینده و داشتن یک زندگی با ثبات موثر باشد. **پایان**